

Vaage og Ørbeck: Urfremføring og lite spilt symfoni i Grieghallen i Bergen.

Godt de våger

FLINKE FOLK: Som ikke bare kan faget, men som også mestrer faget sitt mens de holder avstand.

FOTO: HELGE SKODVIN

KONSERT

Amalie Stalheim

Bergen Filharmoniske Orkester, Eivind Gullberg Jensen (dir.)

Verk av Knut Vaage og Anne-Marie Ørbeck
Grieghallen i Bergen, 8. april
Strømmekonsert, anmeldt fra salen

Med **urfremføring** av Knut Vaages *Relieff* for cello og orkester, bestilt av solisten Amalie Stalheim, samt noe så sjeldent som *Symfoni i D-dur* av Anne-Marie Ørbeck (1911-1996), ifølge Norsk biografisk leksikon den første symfonien av en norsk kvinne (skrevet under krigen, urfremført i 1954), var det ingen tvil om at Musikkmagasinet måtte være på plass i Grieghallen forrige uke. Forresten, legg til at det var den energiske Eivind Gullberg Jensen som sto på podiet. Og han levete.

Cellisten Amalie Stalheim innleder *Relieff* helt alene. Gjennom en tremolo på sitt instruments aller laveste tone, store C, beveger hun rolig buen over strengene fra gripebrettet mot stolen, altså opphøyningen som strengene balanserer på. Dette lager en gradvis forandret overtonestruktur, slik at klangen går fra rund og varm mot noe sprikende. Smygende fanger orkesteret opp ideen, men det er med større rikdom, med nesten umerkelige toner som farger den musikalske tanken annerledes. Dessuten krydres orkesterklangen av musikere

som stryker og blåser, uten å lage toner, som skaper hviskelyster det er til å få frysninger av.

Denne lille dialogen fanger verkets idé i et nøtteskall. Tittelen skal nemlig forstås bokstavelig. Celloens første innsats er *relieffet* som skjærer ut orkesterklangen. Relasjonen mellom de to er imidlertid kompleks. For samtidig som orkesteret trer i bakgrunn og springer ut fra celloens klang, er også orkesterklangen rike, den utvikles og blir så interessant at den ikke helt kan ses som bakgrunn. Men så har vi jo å gjøre med et verk der dialogen skal gå begge veier.

Ideen med å jobbe med forgrunner og bakgrunner, eller å få solist og orkester til å snakke sammen, er jo ikke akkurat ny. Men Vaage gjør det på sin måte. For så vidt er motivene han bruker ofte tydelig utmeislet, men han lar dem ikke snakke i en tradisjonell tematisk dialog. I Vaages verk er det relieffet som er opphøyet til kompositorisk grunnprinsipp, og det tematiske snakker derfor med effektene av motivene, gjennom uttrykkene og de musikalske utsagnetenes samlede virkning.

I tanker rundt verket snakker Vaage om kunstmusikkens muligheter til å gi «innsikt i den tida me lever i. Kanskje fordi klangpaletten er utvida, og nye uventede klanger kan komma til å ripa borti ting

som sit dypt i sjela på ein særprega måte, og gje lyttarane nye erfaringar.» Han får det til gjennom å skrive sanselige klanger. De er ofte så skjønne at de motiverer deg til å strekke ørene inn i orkesteret, for å høre de ofte avanserte nyanse og variasjonene han maller med.

Han skriver sanselige klanger, ofte så skjønne at de motiverer deg til å strekke ørene inn i orkesteret.

Nå kan det høres ut som om Vaage har skrevet et mykt klangfargestykke, men det stemmer ikke. Verket har rikelig med driv og energi, med sterke tonegjentagelser og pulserende slagverk som høyrer lytte- og levepuls.

Med en slik samling uttrykk balanserer Vaage verket ni relieffer med interludier for å skape en episk sammenhengende fortelling gjennom den snau halvtime verket varer.

Stalheim skal ha ære for at hun former samtidsmusikkhistorien gjennom initiativet til en bestilling som denne. Men mest for måten hun takler verket, der hun gjennom-

gående presenterer et så rikt uttrykk at orkesteret får noe å spille opp imot. Kadensen (det åttende og siste interludiet) var suveren. Hun spilte den med en naturlig musikalitet, som om vi hadde å gjøre med et tonespråk som var allemannseie. Uansett om hun fløy over alle strengene, laget sublim flageoletter, dramatiske dobbeltgrep, lyriske ettertanker eller brukte alternative spilleteknikker, gjorde hun det med myndig treffsikkerhet.

Pandemien satte en stopper for den opprinnelige urfremføringen med Kringkastingsorkesteret, men de skal ta opp tråden senere med plateinnspilling, samt sende det på både radio og tv.

Ørbecks symfoni da? Det finnes ingen grunn til at verket ikke skal komme på de norske orkestrenes standardrepertoar, eller, med risiko for å banne i kjerka: Hva med å trekke ut førstesatsen og spille den som et selvstendig konsertstykke? Verket er skrevet i en tonal neo-klassisistisk stil med tidvis hardtslående modernistisk uttrykk og noen skjeve akkordvekslinger.

Helt fra åpningen viser Ørbeck at hun har et godt grep om orkestreringsfaget, og hun bruker sin variasjon i klang og tekstur til å lage en større og overbevisende fortelling. Hun lar sine temaer være godt gjenkjennelige når de kommer tilbake, og bygger heller

musikkens fremdrift på variasjon i tekstur og gjennom å sette forskjellige elementer opp mot hverandre. Dette er problemet i en andresats som bygger på et altfor lite materiale, og den blir rett og slett kjedelig i alle sine gjentagelser. Sistesatsen er spretten i uttrykket, og Ørbeck finner plass til en rekke humoristiske innfall.

Det er vanskelig å tenke at Ørbeck får en mye bedre presentasjon enn under Eivind Gullberg Jensens ledelse. Han fikk orkesteret til å strekke seg for å lage avslutningens store klimaks, finne den springende rytikken i sistesatsen, heroisk prøve å fargelegge de altfor mange litt for like tema-innsatsene i mellom-satsen, og ikke minst raskt finne sterke karakterer i førstesatsen, for å bære den store fortellingen.

Til tross for den gjennomgående høye kvaliteten, var musikerne kanskje enda sterkere i Knut Vaages *Relieff*. Og det må til. Det er kun i en gjennomført interpretasjon at verkenes potensial kommer til sin rett. Stalheim og Gullberg Jensen, sammen med Bergen Filharmoniske Orkester, viste hvorfor Knut Vaage og Anne-Marie Ørbeck er komponister å ta på alvor.

Magnus Andersson
musikk@klassekampen.no

Konserten kan strømmes via Bergen Phil Live til og med 16. april.